

Říčanská hájovna

Na hájovně už dlouho nebydlí pan hajný s rodinou, využívají ji děti a učitelé ve školním roce i o prázdninách. Je zázemím pro jejich dobrodružné výpravy do okolní přírody a také místem, kam se dá schovat před rušným životem ve městě. U ohniště nebo při pečení chleba se můžete v duchu přenést o sto let zpátky, nebo klidně i do středověku či do doby kamenné.

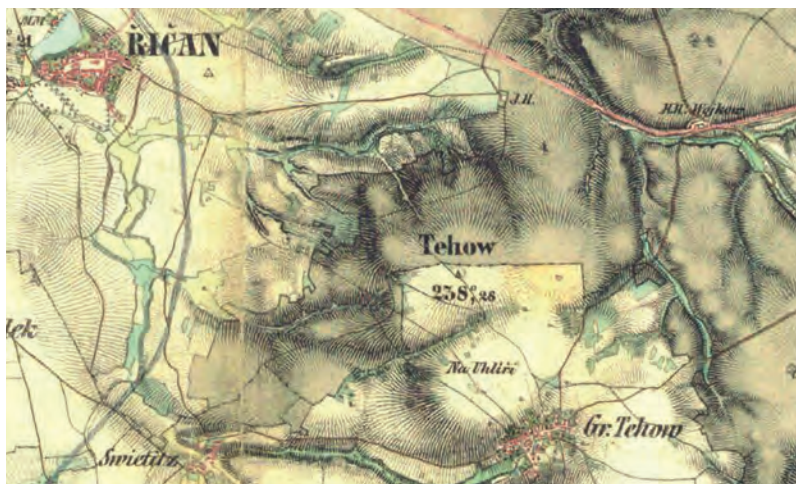
EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Lidé z lesa

V minulosti bydleli v lese lidé, kteří zde pracovali nejen jako dřevorubci nebo hajní, ale také uhlíři, smolaři nebo kolomazníci. V blízkosti Říčanské hájovny se nachází kopec Uhlíř. Název napovídá, že tu kdysi byly milíře, v kterých se vyrábělo dřevěné uhlí. Uhlíře, kteří se o ně starali, lidé v 19. století vnímali spíše jako podivíny a osoby z okraje společnosti.

Kopec Uhlíř se nachází cestou od hájovny do Tehova (Gr. Tehow). V mapě z 19. století jsou vyznačeny panské hájovny v místě dnešní Olivovny (J.H.) a na Vojkově (H.H. Wojkow)
Zdroj: SoKa Praha-východ

Pálení dřevěného uhlí v milíři mohli pozorovat návštěvníci hájovny v roce 2014

Už jste zkusili výrobu vlastního biouhle do zahrádky nebo na gril?

Hájjenka a hajní

Hájovnu u Světic bychom na mapě z 19. století ještě nenašli, většina okolních lesů totiž patřila k lichtenštejnskému panství. Byla postavena až na začátku 20. století. Ještě ve třicátých letech 20. století před realizací pozemkové reformy vlastnilo město Říčany pouze o něco více než 6 hektarů lesních pozemků, zatímco kníže Lichtenštejn byl vlastníkem necelých 238 hektarů. Pro tak malý městský les nemělo smysl vydržovat si vlastního správce, a tak dohled nad městským lesem vykonávala správa lichtenštejnského panství. Za tuto službu město ovšem platilo. V městském lese tehdy rostly zejména smrky, borovice a břízy (v panském hlavně smrky, jedle, duby a modřiny).

Při pozemkové reformě Říčany soupeřily o lesy, které Lichtenštejnové původně vlastnili, s Prahou, která hodlala získat do svého majetku souvislejší lesní plochy ve svém východním okolí. Říčany nakonec „vybojovaly“ 176 hektarů lesa (tedy přibližně o 50 hektarů méně, než bylo žádáno). Les v dané výměře definitivně převzaly roku 1937. Vyvlastnění lichtenštejnského majetku je dodnes zdrojem sporů, kauza je projednávána u Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku.

Podle dochované kupní smlouvy stála hájovna u Světic 28 626 korun, jeden hektar lesa pak 2 170 korun. Celkové náklady na pořízení lesů se vyšplhaly na částku převyšující půl milionu tehdejších československých korun. Současně byl vypracován hospodářský plán na dobu 10 let, ustanoven lesní správce a řešena situace chybějícího vodního zdroje pro hájenku u Světic.

Pamětníci vzpomínají na hajné, kteří přísně dohlíželi na ty, kdo se snažili z lesa odnášet dříví na topení. Po válce byla na louce u hájovny založena lesní školka, kde se pěstovaly sazenice za plotem, aby na ně nešla zvěř. Dnes bývá louka každoročně na jaře rozrytá divokými prasaty, která se jen tak před nějakým plotem nezastaví. Černá zvěř se tu začala objevovat až po roce 1947, do té doby žila na základě patentu Josefa II. jen v oborách.

„A jak byl les vyčištěný! Protože všechny babky chodily a ořezávaly stromy. To suchý, to všechno bylo pryč. Byla bída a ony neměly čím topit. Tak to bylo kolem války. Hajnej to nerad viděl a vyháněl je. Věděl, že do otýpků si ukradly vřadycky něco navíc. Každá z žen měla vyčleněno, kde a do jaké výšky může řezat. Co se samotěžel týče, nad hájenkou je úsek, který se jmenuje Borovičko. Každý dostal díl k vyházení, ale v podstatě jediný, co z toho měli, byla ta chvoj. No jo, ale když jeli domů, tak pod tou chvojí to už tam měli pořádný ovčesky schovaný.“

(Vladimír Broukal *1946)

Rodina hajného Merxbauera měla ve čtyřicátých a padesátých letech na hájovně malé hospodářství – drůbež a králíky, později kozu a prase. Podle pamětníků vyháněli husy do malého lesního rybníčku, který byl dříve v místě, kde potok protéká pod cestou směrem k Olivovně.

„Já si pamatuji za pana Merxbauera velká kachlová kamna a velkou kuchyň.“

(Vladimír Broukal *1946)

Hájovna v roce 1955

„Na jaře jsme chodili do školy ze Světie do Řičan pěšky. Ráno jsem šla přes hájovnu, tam bydleli Merxbauerovi, ti měli dvě holky, tak jsme chodily do školy spolu.“

(Karla Schickerová *1946)

„V zimě jim to k hájovně museli prohrnovat plukem. Tam bývalo sněhu! Ráno šla paní Merxbauerová s holkama vřadycky s flintou, co kdyby potkaly prasata. Pak šly holky na vlak a jely do Řičan do školy.“

(Libuše Vacková *1934)

Hájovna a děti

Dnes na Říčanskou hájovnu dojíždějí často školáci. Budovu zrekonstruovalo v roce 2010 Muzeum Říčany vedené Jakubem Halašem a od té doby slouží ke vzdělávacím účelům. Je vybavena například mikroskopy nebo nářadím pro práci se dřevem. Jezdí sem školní třídy na pobytové výukové programy, v létě se tu konají příměstské tábory a letní školy pro pedagogy mateřských a základních škol. Učitelé si tady zkoušejí nové metody výuky. Na hájovně se konají také akce pro veřejnost, na jaře a v létě probíhají ukázky odchyty netopýrů a ptáků.

Pronajměte si hájovnu

- PRO SVÉ ŠKOLENÍ
- WORKSHOP
- ODDÍL
- ŠKOLNÍ VÝLET

Pronájem je možný

i s výukovým programem.

Najdete zde zázemí i vybavení pro kurzy, školení (možnost promítání) nebo vícedenní pobyty.

Bezprostřední okolí hájovny se zásadně proměnilo po odtěžení smrků napadených kůrovcem. Školáci i pedagogové teď budou mít jedinečnou možnost sledovat a zkoumat obnovu lesa.

Do Lesního klubu Pramínek celoročně docházejí předškolní děti a tráví v lese většinu času za slunce, deště i bláta. Pramínek, který je součástí Ekocentra Říčany, patří mezi nejstarší lesní školky v České republice, založila ho skupina maminek s dětmi. Zakladatelka Olga Jarkovská je dnes jednou z průvodkyň dětí. Spolu s Bárou Smetánkovou Pramínku po dlouhá léta věnovaly svou energii, takže se mohl rozrůst na tři lesní třídy. Děti v Pramínku doprovází vždy muž a žena, snaží se jim být příkladem v tom, jak poznávat svět, a přitom se chovat odpovědně k přírodě okolo. Lesní klub využívá jako zázemí jurtu a slaměno-hliněný domek, který svépomocí postavili rodiče v roce 2011. Při jeho stavbě použili minimum betonu, jednou bude možné ho šetrně zlikvidovat a zkompostovat. Stavba byla podpořena z grantu ministerstva životního prostředí. Autorem návrhu byl architekt Jiří Böhm a dobrovolníky neúnavně koordinoval dnešní školkový průvodce Petr Honsa.

Rodiče dětí se zapojují i do chodu lesní školky, upravují například herní prvky. Pravidelně tu probíhají slavnosti pro děti a rodiče, například Martinská slavnost, Adventní spirála, Masopust, Vynášení Morany, Otevírání studánek a Svatojánská slavnost. Mezi další aktivity Pramínku patří Lesní rodinné dopoledne, program pro maminky s malými dětmi, a Lesní družina při ZŠ Světlce. Děti z družiny tráví jedno odpoledne v týdnu se zkušeným průvodcem v lese.

Slaměný domek dostal dvě vrstvy hliněných omítek, které akumulují teplo. Na vnitřní výzdobě se podílela výtvarnice Veronika Třebická Tomanová

„Srňčák měli skauti vypůjčený pravděpodobně od Thomayerů, ti tam měli rybníček, který jsem kvůli čerpání pro zalévání čistil. Byla tam svolaná úvodní obnovovací schůzka v roce 1968. Bylo to nejvíce a jediný kulturní místo pro říčanský junáky. Tehdy nebyla vlastní klubovna – vagon nad tratí už nebyl a spolková místnost u zahrádkářů se jen půjčovala na zimní schůzky. Byly tam střediskový ohně a v roce 1968 tábor, první turnus. Druhý turnus tejdén na konci prázdnin koncem srpna už být nemoh, bylo to už po 21. srpnu.“

(Zdeněk Vávra *1962)

Srňčí palouček

Od hájovny vede cesta kolem chat ulicí U Srňčího paloučku směrem k podjezdu pod tratí. Na potoce je malý Srňčí rybníček, který sloužil v minulosti jako nádrž pro zalévání v okrasných Thomayerových školkách. Děti z Pramínku sem chodívaly na jaře pozorovat stovky pulců skokanů hnědých. Občas je možné zahlédnout i plovoucí užovku, v minulosti se zde vyskytoval čolek horský. V zimě 2020 došlo k vybagrování bahna, které sem v minulých letech přinesla voda po přívalových deštích z obrovského lánu nad lesem.

Bělásek řeřichový na plicníku. Samičky kladou na jaře vajíčka na česnaček lékařský, který roste na okraji Srňčího paloučku

„Za Srňčím paloučkem býval pěkný kus potoka a na tom potoce obrovský množství raků. Co my jsme se nachytali raků! To byli raci říční, ale jaký mackové. Pak tam je ten rybníček u Thomayerky, ale to je nový, to tam udělali kvůli zalévání, ale to na ty raky nemělo oliv. Raci zmizeli současně s obrovským množstvím průmyslových hnojiv používaných v zemědělství.“

(Vladimír Broukal *1946)

Snad se obojživelníci zase objeví. Pamětníci vzpomínají, jak sem chodili na raky. Řičanští skauti tady mívali letní tábory. Dnes se o palouček starají dobrovolníci z Okrašlovacího spolku, kteří tu zlikvidovali invazní rostlinu křídlatku. Louku oseli kvetoucími rostlinami a jednou ročně ji sekají. Na jaře je louka plná plicníků a orsejů.

Od Říčanské hájovny a Srnčího rybníčku můžete pokračovat kolem Thomayerky přes Japonskou zahradu zpět do Říčan. Také se můžete vydat na delší výlet po cyklostezce na kole směrem na Mnichovice, nebo přes Světice na školní farmu Magic Hill Otice. Na této výjimečné školní zahradě se děti učí, jak pěstovat zeleninu a pečovat o půdu bez umělých hnojiv a chemických přípravků. Můžete tu potkat krávy, kachny indické běžce nebo slepice. Otevřeno pro veřejnost je o víkendových akcích, školy se mohou objednávat na výukové programy během týdne.

Japonská zahrada má půvab po celý rok

Japonská zahrada Aizen je jedna z nejrozsáhlejších zahrad v japonském stylu v Evropě. Založil ji v roce 1998 Petr Typlt a postupně je realizována podle koncepce Takumi Mizokami a Osamu Okamury. Nejprve místní vnímali projekt jako kontroverzní, v roce 2007 se zahrada otevřela veřejnosti a dnes ji využívají pro cvičení vyznavači Tai Chi nebo jógy. Nejen děti oceňují různá zákoutí a vodní prvky. Během roku zde probíhají kulturní akce.

Pokud není uvedeno jinak, doprovodné snímky pocházejí z archivu Muzea Říčany.